Iets wat nog nader bevestigd wordt door zijn protest tegen de beteekenis van het *subjectieve* in de wetenschap.
Hij zegt toch:

Nu gelooven wij gaarne, dat men, door het subjectief element bij het wetenschappelijk zoeken op den voorgrond te dringen, zich daarin als in een pantser op te sluiten, en wat ermee strijdt van tevoren af te snijden, architectonisch onberispelijke stelsels kan krijgen. Maar wie waarborgt de waarheid?

Juist wat we altoos van moderne zijde hooren: het subject mag ternauwernood even door de kieren komen gluren. Als element rekent het niet mee, tenzij het „in absolute waarheid gegrond is."
Zoo toch staat er letterlijk:

Wanneer men daarom in zijn innerlijk bestaan of in zijn levensbeschouwing iets heeft, dat bij het wetenschappelijk zoeken *praejudiciert* (en ongetwijfeld zal dit vaak voorkomen), dan moet o. i. de man van wetenschap — *voor zoover die subjectieve gesteldheid niet gegrond is in absolute waarheid* — hiermee dubbel op zijn hoede wezen; d. w. z. trachten zoo objectief mogelijk te zijn en zoo min mogelijk de dingen te bezien door wat voor soort bril ook.

Schrijf voor „bril:" *door zijn oogen*, en we zijn er, want dat „bril" is weer een invlechting van den schrijver, niet van ons.
Nu ja, dát is het.
Het subjectieve element heeft alleen *recht*, voor zoover het in absolute waarheid gegrond is.
Zoo komt dan alles er ten slotte op neer: hoe komt het daartoe, hoe maak ik dat uit?
Nu wil blijkbaar de geachte schrijver de absolute waarheid omtrent de grondovertuiging van zijn subjectief bestaan weer door de dusgenaamde wetenschap laten uitmaken, zoodat ieder het erkent, d. w. z. hij laat het alleen gelden voor zoover het juist niet gelden kan.
Dat subjectieve toch van onze diepste levensovertuiging kan alleen rusten in ons zelf besef, in den grond van ons wezen.
En dat kent hij niet. Daar heeft hij geen oog voor.
Dan nog beter Rome op haar standpunt:

Wat basis is van R.-K. universiteiten, is niet de menschelijke vondst, maar de goddelijke openbaring, voor hun gezichtspunt voortgezet in uitspraken van pausen en concilies.

Hier ligt dan ook ons grondverschil,
Dr. De Geer kent slechts van tweeën één:
de Roomsche of de moderne opvatting.
Wat wij daarentegen in het Calvinisme belijden is juist *een derde* Subjectieve zekerheid, wat aangaat onze diepste levensovertuiging, niet op grond van het kerkelijk gezag, en niet op grond van de wetenschap, maar op grond van de rechtstreeksche verhouding tusschen God en onze ziel.
Die derde subjectieve zekerheid nu is voor de menschheid het resultaat van lange worsteling in breed historisch proces geweest. Maar toen ze eenmaal gegrepen was, *kon*, wie ze genoot, ze niet weer loslaten, en school in die rechtstreeksche verhouding een allesbeheerschend beginsel, waaruit met logische noodzakelijkheid de hoofdlijnen zich teekenden, die ons de waarheid doen naspeuren over heel ons menschelijk leven.
Zoodra dan ook de geachte schrijver er zich toe zette, rustig zich in te denken in wat hij zelf schijnt te beoogen: een wetenschap op den grondslag der Openbaring van de Heilige Schrift, zou hij al spoedig tot de ontdekking komen, dat *zijn* begrip van wetenschap hiermede even onbestaanbaar is, en dat ook hiertegen, in hoofdzaak, precies dezelfde bedenkingen zouden rijzen, als die hij tegen het Calvinisme aanvoert.
Zelfs nog meerdere, gelijk in *Band aan het Woord* door ons is uiteengezet.
Doch in elk geval zou hij dan evenzoo op het subjectieve element van het geloof *in* de Heilige Schrift moeten steunen, en hij zou zien dat hij hiermede, zoodra het uit de *phrase* tot *begrip* werd gebracht, nog veel verder van huis raakte.
Immers, achter het geloof aan de Heilige Schrift liggen nog veel diepere vragen, die ten slotte de beginselen zijn, waaruit ook de Schriftgeloovige argumenteert.

Humpata.

Uit Humpata ontvingen we dit belangrijk schrijven:

Hooggeachte Redacteur!

Juist teruggekomen van eene reis naar Tjitumburuka, eene Bosjesman-Wahimba nederzetting, ruim 50 uren gaans ten Zuidoosten van Humpata, werd ik bij het lezen van de Herautnummers 1163—65 aangenaam verrast èn door een brief van Prof. Lion Cachet, èn door de milde gaven, die in Nederland voor de zending alhier in 14 dagen tijds reeds waren ingekomen.
Mits dezen zeg ik dan ook hartelijk dank voor die schoone liefdeblijken uit mijn vaderland, die juist nu zoo welkom zijn.
Op mijne reis naar het binnenland nl. had ik meer dan eens gelegenheid om kinderen voor de school aan te werven. Bij de z.g. Basterds te Chibia; bij eenige Bergdamara's, en ten slotte bij een Bosjesman-Wahimba opperhoofd te Tjitumburuka. Dit opperhoofd, dat 8 vrouwen heeft, roover en moordenaar is, gaf mij 6 van zijne kinderen „om ze in het boek te leeren", en zeide tevens, dat ik alle kinderen van zijn stad wel mocht nemen wanneer hunne ouders het toestonden. Nu liet ik tegen den avond de kinderen, toen ze van hun rooverspel uit het woud terugkeerden, voor mij brengen en zocht er 36 uit, die m. i. geschikt waren om naar school te gaan; en de ouders van sommigen zelden, dat zij ze graag wilden laten gaan, maar niet konden zorgen voor kost en kleeren. Een eenkele beloofde, wanneer hij iets zou krijgen, al ware het dan ook maar een paar schapen of kalveren, het voor mij te bewaren. Aandoenlijk was het, toen die naakte kleinen met open mond mij angstig aanstaarden toen ik hunne namen opschreef, en de schrijfkunst zeker als een soort rooverij beschouwden. Doch mijn hart werd uitgeroerd, toen ik het opperhoofd moest zeggen, dat ik op dat oogenblik niet meer dan vier kinderen kon nemen, omdat ze gekleed en gevoed moesten worden, en wegens het gedeeltelijk mislukken van den oogst, door droogte en sprinkhanen, zou er voor meer wel licht geen spijze genoeg zijn. Ik beloofde hem evenwel, wanneer de Heere ons in leven en gezondheid spaarde, hem in Juni 1901 weer te voet een bezoek te brengen en hij stelde, mij dan met zijne mannen weer naar Humpata te zullen brengen, en tevens wilde hij olifantstanden, huiden en struisvederen verzamelen om ze aan mij te schenken; maar dit is slechts eene belofte van een heiden, en ik weet reeds vooruit dat hij die dingen zal verruilen, wanneer er slechts een handelaar met brandewijn komt.
Treurig is de levenswijze in zijn gebied. De Bosjesmannen werken niet, maar brengen den dag met eten, hennep rooken en slapen door en vele nachten met het dienen der duivelen. Zelfs den eersten nacht van mijn verblijf aldaar werden er drie priesteressen van den duivel gewijd. Dit duurde van 's avonds negen tot 's morgens vijf uur. Deze priesteressen werden in een magnetischen slaap gemaakt door een akelig eentonig gezang, waarin zij de geesten opriepen om haar tehulp te komen, en een ratelend handengeklap. Tevens werden ze voor en na bestreken met vet, terwijl een rookwalm van smeulende kruiden en fijngestampte roode heesterwortels haar omhulde. Na allerlei ceremoniën kwamen ze in extase, een toestand, waarin zij met de duivelen spelen" en waarin zij waarzeggen.
In het maatschappelijk leven gaat het niet beter. Zij leven voor een groot gedeelte van veeroverij. Zelfs het spel der kinderen bestaat in rooftochten, brandstichting en jacht. 's Morgens gaan ze in het woud en spelen daar wat ze, groot geworden zijnde, werkelijk zullen doen. Hoe gaarne zou ik daarom eenige kinderen uit die plaats der ongerechtigheid hebben genomen, maar de omstandigheden lieten niet toe meer dan vier te nemen.
Onder de negers alhier gaat het al niet beter. Dronkenschap is, vooral van Mei tot Augustus, een tijd waarin gedoogst wordt en de meisjes van 12 tot 13 jaren een zekere ceremonie moeten ondergaan, een alledaagsche verschijning. Geen vroolijkheid zonder brandewijn of onkhela (eigenbereid bier) en geen onkhela zonder dronkenschap. Veelwijverij is, wanneer de omstandigheden het toelaten algemeen, en hoererij geen geheim. Slavernij is in vollen gang. Alle krijgsgevangenen, alle moordenaars, alle schuldenaars die niet kunnen betalen, alle beschuldigden van tooverij worden slaven gemaakt, indien ze niet gedood worden. De schuldenaars verkoopen hunne vrouwen en kinderen ja het komt zelfs voor, dat kinderen hunne eigene ouders verkoopen. Kindermoord komt zeer dikwerf voor, en de Portugeesche overheid staat tegenover dat alles machteloos. Zelfs in de Portugeesche dorpen worden slaven en slavinnen verhandeld. Hier te Humpata betaalt men meestal eene koe, somtijds een trekos, maar verder in het binnenland zijn ze veel goedkooper. Verleden jaar werden mij nog twee aangeboden voor een deken.
De ellenden zijn hier in West-Afrika alzoo groot, maar in deezen nacht van duisternis en schaduwen des doods begint ook nu het licht des Evangelies op te gaan. Het werk, dat de Geref. Kerk van Zuid-Afrika hier heeft laten verrichten, is niet vruchteloos geweest. De Kleurlingen, die met de Trekboeren uit Transvaal hierheen zijn getrokken, hebben zich niet alleen bij kerk en school gevoegd, maar ook vele anderen geven van hunne belangstelling blijk. En ware het niet dat deze jeugdige zending zich voor het grootste gedeelte zelf moest onderhouden dan zouden zich reeds meer bij ons hebben aangesloten. Want sedert de runderpest verkeert alles in een kwijnenden toestand en zijn de verdiensten gering; toch waren wij in staat om geheel uit eigen middelen een derpplaats aan te koopen, 150 Hectare groot, waarop reeds een dorpje huizen gebouwd, een hulpkerkje is ingericht, een huis met 5 kamers en veranda voor mij, en nu eene nieuwe kerk in aanbouw is. Maar zal deze zending zich geheel van eigen middelen onderhouden, dan moet er nog veel worden aangeschaft, vooral land- en tuinbouwgereedschap en trekossen. Wanneer wij zoover gekomen zijn, dat die noodzakelijke dingen kunnen worden aangeschaft, dan hopen wij onder den zegen des Heeren na een niet zeer langen tijdsverloop een zelfonderhoudende zending te hebben.
En daar de Geref. Kerk van Zuid Afrika door den oorlog niet in staat is hare belofte te voldoen, danken wij dan nogmaals de Geref. Kerken van Nederland, dat zij die taak zoo bereidwillig op zich hebben genomen.
Met heilbede en dank aan alle gevers en geefsters,

Uw dankb. en broeder in den Heere
P. BIEWENGA.

Humpata, Prov. Angola.

Voor ditmaal is er nog geld beschikbaar. Later kloppen wij weer bij onze lezers aan.

Zending.

Belangrijk is een schrijven van Ds. D. Bakker aan de kerk van Heeg, die hem uitzond:

Was het oorspronkelijke plan (in Holland reeds uitgesproken) eerst Sadrachs kringen te bezoeken en daarna een voorstel te doen in zake de plaats van vestiging; zooals u bekend is zag ik bij mijn aankomst in Poerworedjo daarvan af. Ik oordeelde het beter, eerst een voorloopige woonplaats te zoeken om van daaruit als eerste werk de dessa's van het Friesche Zendingsterrein, waar Christenen waren, in te gaan.
Ik wist toen nog niet van het besluit om onze helpers niet meer te ontvangen. Nu dit genomen is, acht ik het wenschelijk ook de gewijzigde plannen niet dadelijk uit te voeren. Ik wil mij liefst niet opdringen aan menschen, die van de Geref. Zending niet gediend zijn, noch het gevaar loopen bij de eerste kennismaking afgestooten te worden. Het is bovendien van het grootste belang, dat zich buiten Sadrach om zelfstandige kringen van Christenen vormen. Onder den zegen des Heeren wil ik daarvoor allereerst mijn krachten wijden te Keboemen, Karang Anjar en Gombang. Evenwel zal ik tegelijkertijd trachten met Sadrachs kringen in aanraking te komen, om zoo mogelijk aldaar ingang te vinden. Op welke wijze dit geschieden moet, kan ik u moeilijk vooruit zeggen, omdat dit geheel afhangt van de omstandigheden.
Hing, naar wij (gij zoowel als ik) meenden de definitieve keuze van een Zendingsterrein nauw samen met de Sadrachs-quaestie, nu is dit m. i. niet zoozeer meer het geval. Het zou niet verstandig zijn nu de definitieve keuze af te laten hangen van de vraag, of er op den duur nog zijdelingsche invloed uit te oefenen is op Sadrachs kringen. Of ik dan reeds een voorstel te deier zake wensch te doen?
Zooals ik u de vorige week schreef is één afdeeling, 't zij de afd. Wonosobo, 't zij de afd. Keboemen, Karang Anjar als arbeidsveld voor één, ja, voor twee Dienaren des Woords groot genoeg.
Toch zou het niet goed zijn van één van deze beide afdeelingen afstand te doen, *voordat* andere Kerken dan Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Heeg den Zendingsarbeid op Midden-Java ter hand nemen. Geschiedt de definitieve keuze eerder, dan wordt zulk een prijsgegeven afdeeling feitelijk afgeneden van het Zendingsterrein der Geref. Kerken, gelijk reeds 't geval is met Tegal en Pekal'ongan.
En dit acht ik gevaarlijk.
Wanneer Gij evenwel spoedig een definitieve keuze moet doen zou ik u, naar 't licht dat ik in deze zaak bezit, ongetwijfeld adviseeren de afdeeling Keboemen, Karang Anjar definitief te aanvaarden.

Waarom?
Niet, omdat Wonosobo geen allergeschiktste plaats van vestiging is voor een missionair predikant. Wanneer er meer Dienaren des Woords worden uitgezonden en Banjoemas, Zuid-Bagelen en Ojacja zijn eenigszins bezet, dan is Wonosobo zoowel om zijn ligging als om 't klimaat de aangewezen plaats. Maar op 't oogenblik geloof ik niet, dat de tijd voor Friesland reeds gekomen is iemand daarheen te zenden.
Om de volgende reden:
1. De communicatie tusschen de afd. Wonosobo en de plaatsen op Midden-Java, waar de arbeiders waren, die gezonden zijn door de Geref. Kerken, is zeer moeilijk. Het zuiden van Bagelen daarentegen wordt in zijn gansche lengte doorsneden van de hoofdlijn op Java (Batavia Soerabaya). Hoe minder Dienaren alhier arbeiden, hoe grooter de behoefte is, dat die weinigen ten minste gemeenschap met elkander kunnen hebben.
2. De afdeeling Wonosobo is veel minder talrijk en veel moeilijker te bereiken dan de afd. Keboemen, omdat de eerste geheel bestaat uit bergland.
3. In het zuiden van Bagelen, vooral in de afdeeling Keboemen, zijn de Javanen veel vromer Islammers dan in 't Noorden. 't Zuiden is een van de hoofdbolwerken van het Mohamedanisme op Java.
4. In de afdeeling Keboemen zijn ten minste enkele Christenen, die buiten den invloed van Sadrach staan; in 't Noorden worden ze tevergeefs gezocht. De keuze van Wonosobo zou gelijk staan met een prijsgeven van het kleine begin, dat in Karang Anjar en Gombang ontstaan is.
5. Eindelijk zijn aan de keuze van Wonosobo groote financieele bezwaren verbonden, die Friesland thans nog moeilijk zou kunnen dragen. Toen Ds. Adriaanse en ik er waren was er geen huis te huur. Bouwen is in 't Noorden ontzaglijk kostbaar.
Om al deze redenen stel ik voor om, mocht gij voor een spoedige keuze geplaatst worden, de afd. Keboemen, Karang Anjar definitief te aanvaarden, en aan anderen over te laten de bearbeiding van de afd. Wonosobo benevens de districten van de afd. Poerworedjo, die Utrecht niet aanvaardde.
In de afdeeling Keboemen, Karang Anjar is het stadje Keboemen verreweg de geschiktste plaats om zich voorloopig te vestigen. Het ligt in het midden der afdeeling van de hoofdlijn van Java, staat bekend als gezond en heeft verbindingswegen met de gansche afdeeling.
Ziedaar de voornaamste redenen, waarom ik in Keboemen een huis huurde en daar den arbeid begon.
Toch geloof ik, dat, al keurt gij dit goed, het altoos zaak is zooveel mogelijk den weg open te laten, dat de missionaire predikant zich later gaat vestigen op een andere plaats.
't Zij de arbeid in Keboemen slaagt, 't zij de arbeid hier vergeefsch is, in beide gevallen acht ik het denkbaar, dat ik u later adviseer een andere woonplaats voor uwen dienaar te zoeken. Niet licht zal ik Friesland aanraden vaste goederen te verwerven op Java, tenzij 't hoogst noodzakelijk is, zooals bijvoorbeeld het geval kan zijn met een hospitaal of dergelijke.
Ik wil hier nu niet verder over uitweiden, omdat Friesland nog pas aan 't begin staat, maar na hetgeen ik op Midden-Java heb gezien is het mijn vaste overtuiging, dat het beter is: zoo weinig mogelijk te bouwen of te koopen.
Reeds heb ik u medegedeeld, dat mijn arbeid in Keboemen aanving met behulp van den helper, dien Ds. Adriaanse vormde.
Des Zaterdagsavonds en des Zondagsmorgens gaat hij voor in Karang Anjar, des Zondagsmiddags en des Zondagsavonds in Gombang en behandelt onderwerpen die wij vooruit samen bespraken. Bovendien houdt hij in de week Catechisatie voor de enkele Javanen in Keboemen, die dit begeeren.
Aanstaande week komt de helper van Br. Scheurer, die in 't hospitaal werkzaam was en mij van dienst kan zijn bij de uitdeeling van medicijnen. Ik hoop hem te vormen tot helper, die des Zondags zal kunnen voorgaan.
Bovendien verzoek ik u mij toe te staan een helper-onderwijzer, dien Br. Zuidema mij wil afstaan, aan mij te verbinden. Deze kon dan een school openen en daarmee den weg banen om de kinderen onder de beademing van het Evangelie te brengen.
Deze drie helpers wil ik dan zoover trachten te brengen, dat zij later alle als onderwijzer en als voorganger kunnen geplaatst worden in een dessa.
Eindelijk nog een vraag, n.l. om mij gelegenheid te geven 2 leerlingen van de Keuchenius school verder op te leiden tot helpers (onderwijzers voorgangers) om langzamerhand den kring van werkzaamheid te kunnen uitbreiden. Zij komen der Zending voorloopig alleen in zoover ten laste, dat zij kost en verwarming noodig hebben (p.m. *f* 3 per maand per persoon).
Aan deze 3 helpers en 2 aspirant-helpers ben ik dan van plan geregeld onderwijs te geven in: Exegese, Dogmatiek, Kerkgeschiedenis en Hollandsch. Ook Hollandsch moeten ze m. i. leeren voor hun algemeene ontwikkeling en om voor hen allerlei bronnen te kunnen openen, die zij zoo noode missen. Dat 't volstrekt niet onmogelijk is den Javaan met vrucht Hollandsch te onderwijzen, blijkt uit de Dokter-Djawa (inlandsche dokters) school te Batavia, waar 't Hollandsch onderwijs in 't Hollandsch goede vruchten draagt.
Ds. Adriaanse heeft aan zijn helpers deze vakken reeds onderweezen. Wat van dat onderwijs op schrift is gebracht, kunnen mijn a.s. leerlingen gebruiken. Omgekeerd kunnen de helpers van Br. A. op dezelfde wijze gebruik maken van 't onderwijs, dat ik geef.
Wij willen dit alles dan ook regelen in overleg met elkander.
Met het oog op de oprichting van een lagere school voor Javanen en zoo mogelijk ook voor Chineezen, huurde ik in de Kampong (de inlandsche wijk van de stad) een huis voor *f* 8 per maand; natuurlijk behoudens uwe toestemming.
Dit huis kan bewoond worden door twee getrouwde helpers en tevens ingericht worden voor school en voor de Koempoellan des Zondags. Het biedt daartoe voorloopig ruimte genoeg.
Het is er mij namelijk om te doen, de Koempoellan des Zondags niet aan mijn huis te hebben, omdat de schuchtere Javaan zulk een Europeesch huis alleen maar durft naderen om een bevel te ontvangen of om een verzoek tot iemand te richten. Hij gevoelt er zich niet op zijn gemak. Ik ben er van overtuigd, dat de plaats van samenkomst midden onder 't volk zijn moet en dat de Javaan er zonder vrees moet kunnen komen. 't Ligt ook in den aard der zaak, dat het beter is den Javaan het Evangelie te *brengen* in zijn eigen wijk, dan 't hem te laten *halen* van een plaats, waar hij zich niet thuis gevoelt. Deze wijze van arbeiden geeft ook veel meer gelegenheid om onmiddellijk met het Javaansche leven in aanraking te komen.
Wanneer gij mij toestaat op de bovenaangeduide wijze aan te vangen (en ik twijfel niet, of gij zult u met mij verblijden, dat ik in staat gesteld werd om zoo te beginnen) is althans in beginsel aanwezig, wat gij begeert: de prediking des Evangelies bijgestaan door de hulpdiensten: School en medische hulp.
Maar dit alles is dan nog zeer gebrekkig. Zal Friesland met kracht arbeiden, dan zal het nog moeten zenden een tweeden Dienaar des Woords, een onderwijzer en een dokter. Dat moet het ideaal zijn, 'dat nagejaagd wordt. Tenzij Friesland in overleg treedt met de Deputaten der Keucheniusschool om den Schooldienst in te richten in verband met andere Kerken, en met de Kerk van Amsterdam om de Medische Zending gezamenlijk met haar te drijven.
Het zij geheel aan uwe wijsheid overgelaten hoe gij dit doel wilt trachten te bereiken. Ik vestig er alleen uwe aandacht op, opdat gij een weg zoekt om den Dienst des Woords en der Sacramenten te doen steunen door opleiding van helpers en 't verleenen van medische hulp.
Nog eens: ik verzoek u dringend mij op bovengenoemde wijze te laten aanvangen. En waaraan ik vooral behoefte gevoel, is, dat gij voortdurend uwen arbeid en uwe arbeiders op Midden-Java gedenkt in den gebede, gelijk ik weet dat gij doet. Wat baat het schoonste begin, indien de Heere den arbeid niet zegent? Ons gemeenschappelijk gebed klimme daarom voortdurend tot Hem op!
Nu nog eene zaak, waarin ik uw advies begeer, benevens enkele mededeelingen. Gij zult met mij wenschen, dat het weldra zooveel komt, dat ik gebruik zal moeten maken van Liturgische formulieren bij den Doop, het Avondmaal, het Huwelijk enz. Nu zijn de formulieren, gelijk ze in Holland in de Geref. Kerken gebruikt worden, niet berekend op de toestanden op Midden-Java en dus voor ons niet geschikt om ze zoo te gebruiken. Br. Adriaanse heeft ze dan ook, onder goedkeuring van zijn Kerkeraad, gewijzigd. Vindt gij het goed, dat ik zoo spoedig mogelijk, in overleg met Ds. Adriaanse en straks met Ds. Zwaan, een concept van deze Liturgische Formulieren maak, zooals wij meenen dat ze voor den Javaan geschikt zijn, om dit concept dan aan uw oordeel te laten onderwerpen? Tot op den tijd, dat ik uw oordeel gehoord heb, wilde ik mij dan, zoo noodig, bedienen van de concepten van Br. A. Misschien is het goed, dat gij daarbij de vraag onder de oogen ziet, of de gedoopte volwassen Christenen het Avondmaal moeten gebruiken, voordat het gekomen is tot de institueering van een Kerk of dat zij moeten wachten tot op de plaats hunner inwoning een Kerkeraad is opgetreden.
De eerste mededeeling, die ik heb te doen, is, dat ik de vrijheid heb genomen om zelf aan te vragen de toelating volgens Art. 123 van het Nederl.-Ind. Regeerings-reglement.
Zoo dikwijls ik met regeeringspersonen in aanraking kwam, werd mij de raad gegeven zelf die toelating aan te vragen. Ik heb evenwel zoolang mogelijk gewacht. Nu in Keboemen zijnde, kan ik het moeilijk langer laten. Men heeft mij daarbij verzekerd, dat het niets hinderde, al werd het door u ook aangevraagd. Gedachtig aan de discussie op de laatste Prov. Synode van Friesland, die ik bij woonde (over de verhouding van de Overheid) meende ik verplicht te zijn zoo te handelen, om te voorkomen, dat men niet begon met mij te wantrouwen. Bovendien is het veel gemakkelijker hier in Indië de aanvrage te doen.
De tweede mededeeling betreft mijn attestatie. Gelijk gij misschien weet heb ik die gezonden naar de Geref. Kerk te Batavia, omdat dit de naastbijgelegene Geref. Kerk is en zij dus 't best toezicht kan oefenen op belijdenis en wandel van mij en mijn huisgezin.
Ik heb hierin gehandeld naar den regel, die in de Geref. Kerken van Nederland gebruikelijk is en die nog aanbevolen is op de laatst gehouden generale Synode te Groningen.
Ik zou u dit niet schrijven, indien de vraag niet geopperd was (door Dr. L. Wagenaar in de *Zuider-Kerkbode*) of deze handelwijze wel juist was met het oog op het toezicht, dat Heeg over zijn Dienaren heeft te houden. Het komt mij evenwel voor, dat de zaak op deze wijze zeer eenvoudig en zuiver is. De Geref. Kerk van Heeg houdt *onmiddellijk* toezicht over den Zendingsarbeid op Midden-Java. Over de belijdenis en den wandel van den Dienaar, dien zij uitzendt, houdt zij opzicht door middel van de Kerk te Batavia, met wie zij in correspondentie staat. Het zou toch absurd zijn mij lid te doen zijn van de Geref. Kerk van Heeg.
Dit schrijven is niet een holle phrase, maar zakelijk, en toont dat een practische geest Ds. Bakker leidt.
Of de broeders nu reeds in staat zijn formulieren vast te stellen, wagen we te betwijfelen; toch heeft men reeds onmiddellijk een leiddraad noodig; en daarvoor zijn o. i. de concepten aanbevelenswaardig, mits ze nog geen definitief karakter erlangen.
Het slot van den brief alleen is zonderling.
„Het zou toch absurd zijn mij lid te doen zijn van de kerk van Heeg."
En Ds. Bakker is dienaar des Woords bij die kerk.
Hoe rijmt dit?

Uit de Pers.

In de *Bazuin* schrijft Ds. Notten, van Velp, over de *Opleiding* dit:

Eenheid van opleiding is gewenscht. Niet omdat het zelfde stempel moet te zien zijn op al de dienaren des Woords. Integendeel, te betreuren zou het zijn, als allen precies op dezelfde wijze de waarheden voorstelden. Het veld is breed. Men kan in supra lapsarische beschouwingen tot aan de tender antinomianen naderen, *zonder haar binnen te treden*; en aan den anderen kant, als infra lapsarischen, de Arminianen naderen, *zonder de grenzen te overschrijden*; en een en dezelfde dienaar des Woords heeft het onbetwistbaar recht, en kan het noodig achten, om beurtelings de beide zijden van het vlak te bestrijken in den strijd tegen dwalingen van allerlei aard. Daarbij, het „mannetje naast mannetje" past wel op het teekenbord der kinderen, maar niet in de wereld der denkende geesten en bij de toepassing van de waarheden Gods op de practijk van het leven.
Al zou er voortaan slechts één gelegenheid zijn tot opleiding, dit zou niet verhinderen, dat de geestesrichting uiteenloopen bleef; tenzij de prioriteit, het gezag van één der Hoogleeraren zóó verre ging, dat van een onvoorwaardelijk opgaan in diens beschouwingen kon worden gesproken; maar dan zou het gaan ontbreken aan mannen met wetenschap en verstand, aan mannen van karakter, en met een hart, dan stond de dood der verstijving voor de deur. Neen, de Smijtegeld's en de Brakel's, de Comrie's en de Van de Groe's, de Brummelkamp's en de Van Velzen's hebben ongehinderd te arbeiden: en de mannen moeten blijven, die, bij schuchterheid in het heilige, van uit het Godsbegrip de leer der souvereine genade belijnd en streng ons volk voor oogen stellen, maar ook zij, die ernstig en getrouw, gemoedelijk en onophoudelijk tot geloof en bekeering manen.
In onze dagen van woeling is er groot gevaar, dat de »kerkelijke keurmeesters," die, ondanks hun dunk van eigen kennis naar Spurgeon's beweren, »een ledig hoofd" hebben, in hun element geraken, het leven van 's Heeren dienaren verbitteren en den bloei der Kerken belemmeren, zoo niet haar ondergang bewerken. De dienaar des Woord, die zich zijne roeping bewust is, zal zich houden aan zijn tekst, dezen verklaren en ter behartiging aandringen.
Ondanks zijn bijzonderen aanleg zal hij nu eens een meer dogmatische, dan weer een meer practische preek leveren en steeds rekening houden met de eigenaardige behoefte van zijn gemeente.
Wat den vorm betreft, hangt veel van de persoonlijkheid af, en die persoonlijkheid moet worden geëerbiedigd. 't Is bij de Bijbelschrijvers zelfs duidelijk: de Heilige Geest vernietigt de eigenaardigheid van zijne werktuigen niet, maar heiligt haar.
Als eenheid in de opleiding door ons gewenscht wordt, geschiedt dit èn om financieele redenen, èn vooral omdat beweerd wordt, dat de predikanten, in Amsterdam gevormd, wetenschappelijker zijn dan die in Kampen hunne studie voltooien, en Amsterdam meer voor de studiekamer, en Kampen meer voor den preekstoel vormt. *Wij laten deze beweringen voor wat zij zijn.* Maar die hoogst schadelijke indeeling moet ophouden.
De jongste Generale Synode, hoe ook die eenheid wenschende, gevoelde, dat de tijd niet gekomen was, om haar tot stand te brengen. De rechte overeenstemming ontbrak. Er was geen kalmte, en in den storm bouwt men niet. Er was geen helderheid van inzicht, en in den nevel trekt men geen lijnen, noch in de duisternis zet men zich voor zijn schrijftafel. Er was geen genoegraam onderling vertrouwen, en met wantrouwen in het hart gaat men niet gerust en genoegelijk samen onder zeil.
De Kerken hadden behoefte aan rust. Sympathieën kunnen niet omgezet door betoogen en besluiten. Het is een feit, dat in de laatste jaren de overtuiging bij velen meer gevestigd, en bij anderen geboren werd, dat de eigen inrichting der Kerken niet moet worden prijsgegeven. Daarom kon de Synode te Groningen niet anders handelen dan zij deed.
Kon het voorstel-Bavinck, *dat o. i. een betere ontvangst had verdiend*, zóó worden aangevuld of gewijzigd dat het karakter der Vrije Universiteit, wier vrijheid toch gebonden is aan het Woord, ja aan de Gereformeerde Belijdenis, onaangetast bleef in aller oogen en tevens het recht der Kerken opgeschonden bleef, — zeker zouden wij dit toejuichen.
Nu de zaak reeds weer ter sprake kwam, is het dringend eisch, dat zij in alle bedaardheid worde gewikt en gewogen, van alle kanten worde bezien, maar niet in het publiek. De Directeuren der Vrije Universiteit en de Curatoren der Theol. School kunnen met samenwerking van de Hoogleeraren aan beide inrichtingen trachten de oplossing der quaestie te vinden en alzoo zulk een maatregel voorbereiden, dat de Theol. School en de Theol. Faculteit der Vrije Universiteit in het gewenschte verband gezet worden.
Kan deze oplossing niet gevonden worden, welnu, dan rakele men niet telkens de quaestie op, maar drage èn de Universiteit èn de Theol. School op het liefdehart. Dit zal dan bevorderd worden, als de Hoogleeraren der Vrije Universiteit nu en dan het goede recht en de belangen der Theol. School bepleiten, en omgekeerd de Hoogleeraren der Theol. School zich af en aan in het belang der Vrije Universiteit laten hooren. Een ander geslacht zal dan wellicht de genade en eere hebben om de gewenschte eenheid tot stand te brengen.

Noch van een prijsgeven van de Universitaire, noch van een loslaten van de Seminaristische opleiding kan ook o. i. sprake zijn.
Het accoord van '92 bindt, en blijft binden, over en weêr, tot tijd en wijle alle kerken saâm ten deze tot een zoo goed als eenparige keuze mochten gekomen zijn.
En zoo verstaan ook wij het verlangen naar meerder eenheid niet anders dan in dien zin, dat bij het principieel behoud van beide, zooveel broederlijk overleg vermag, de nadeelige gevolgen van dit dualisme voorkomen worden.

Officieele Berichten

Dep. Corr. M/D H. Overheid.

Door Deputaten van de Geref. Kerken is, overeenkomstig hunne opdracht, op den morgen van den 7den dezer maand, het volgende telegram namens die Kerken verzonden:

AAN
H. M. DE KONINGIN
EN Z. H. HERTOG HENDRIK.

Nu God UWE MAJESTEIT en Hertog HENDRIK doet aanlichten den hoogstgewenschten dag van Uwe heilige Echtvereeniging, zij het den Deputaten van de Gereformeerde Kerken vergund U, namens deze, met diepen eerbied en in heilige geestdrift Gods heerlijken zegen toe te bidden op de voltrekking van Uw zoo beteekenend Huwelijk; met den vurigen wensch, dat het door de ontferming des Almachtigen een rijke bron van waarachtig geluk en toenemend heil voor Uw Huis en het gansche Volk moge zijn.

SAVORNIN LOHMAN.
DONNER.
NOORDTZIJ, *Secretaris.*

Kampen, 7 Febr. 1901.

Hierop werd het volgende antwoord ontvangen:

HARE MAJESTEIT en ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID dragen mij op U en Deputaten van de Gereformeerde Kerken te danken voor Gelukwenschen.

Adjudant, SCHIMMELPENNINCK.

Vergadering van Deputaten voor Hulpbehoevende kerken in de Prov. Z. Holland.

De vergadering van Deputaten voor Hulpbehoevende kerken in de Provincie Zuid-Holland zal D. V. gehouden worden Maandag 25 Febr. a.s. ten tien ure precies, te Rotterdam, Hovenierstraat.
Op deze vergadering moeten de hulpaanvragen voor het komende Synode-jaar worden ingediend. Iedere aanvrage om steun zal, volgens Art. 1 der Instructie, bij Deputaten moeten inkomen door tusschenkomst van de betrokken Classe.

Namens het Moderamen,
W. B. RENKEMA, *Scr.-Penningm.*

Rijnsburg, 11 Febr. 1901.

Aan de Diaconieën van de „Geref. Kerken in Nederland."

Ondergeteekenden, gevolg gevende aan de opdracht, hun gedaan door de Centrale Diaconale Conferentie, gehouden te Amersfoort Oct. 1900, berichten bij dezen, in aansluiting aan hunne mededeeling, opgenomen in *de Bazuin* van 26 Jan. ll., dat, waar hun uit de in deze dagen door de Regeering aan de Diaconieën toegezonden tabellen gebleken is:

a. dat de Regeering in de modellen *A*, *B* en *C* niet verlangt eene opgave van *namen*, maar alleen eene nadere splitsing van de *getallen*, die telkenjare door de Diaconieen, volgens de bestaande Armenwet, in de kolommen 1—5 van de gewone tabel No. 9 worden gegeven; en

b. dat deze splitsing der getallen niet betreft het *bedrag*, dat elk der geregeld en tijdelijk ondersteunden heeft ontvangen, maar alleen hun *geslacht* en *leeftijd* (model *A*), den *tijd* der ondersteuning en het *aantal weken* (model *B*) en den *aard* der ondersteuning en de *oorzaken* der armoede (model *C*);

hun eenparig advies is aan de Diaconieen: de modellen A, B en C in te vullen, en alzoo aan het verzoek der Regeering te voldoen.

Kampen, Amsterdam, Utrecht, Amersfoort. 11 Febr. 1901. Prof. M. NOORDTZIJ. B. J. LINDEBOOM. W. J. NOTEBOOM. Ds. A. M. DONNER.

Classis Klundert.

Door de Classis Klundert is op hare vergadering van 5 Februari de heer G. J. Ruyssenaers van Zevenbergen, Theol. Cand. a. d. Vrije Universiteit, met algemeene stemmen beroepbaar gesteld in de Geref. kerken.

Namens de Classis,
J. D. v. d. VELDEN, *t. t. Scriba.*

Classis Zwolle.

De Classis Zwolle heeft in hare vergadering van 7 Febr. ll. praeparatoir geëxamineerd den Eerw. Heer D. Pol, candidaat in de Theologie, en hem met algemeene stemmen beroepbaar verklaard voor de Geref. Kerken in Nederland.

De Classis voornoemd,
J. ZIJP, *h. t. Scriba.*

Classis 's Gravenhage.

De Classis 's Gravenhage van Gereformeerde Kerken heeft in hare vergadering van 12 Febr. ll. praeparatoir onderzocht den Eerw. Heer J. E. Goudappel, Theol. cand. te Delft, en hem met algemeene stemmen beroepbaar gesteld in de Geref. Kerken in Nederland.

Namens de Classis,
J. G. KUNST, *Actuarius.*

Alle stukken bestemd voor de Geref. Kerk van Overtoom, gelieve men te adresseeren aan den laatstondergeteekende.

Namens den Kerkeraad voorn.,
Ds. G. WISSE, *Praeses.*
A. A. VAN OSTAAL, *Scriba,*
Amstelveenscheweg 96.

Amsterdam, 7 Febr. 1901.

Buitenland.

Engeland. Dr. Parker voor een week redacteur. Dr. Cove.

Bekend is het dat Sheldon, de Amerikaansche ijver, veel opzien baarde met zijn boek: „In his steps", waarin de vraag werd beantwoord „wat Jezus doen zou?" in de verschillende omstandigheden, ambten en betrekkingen, waarin tegenwoordig de menschen geplaatst worden. Wij hadden liever gehad dat Sheldon de vraag had gesteld en beantwoord: „Wat heb ort een Christenmensch te doen" in de verschillende betrekkingen waarin God hem kan plaatsen. Wij achten het boek, dat Sheldon de wereld in zond, in strijd met de eere, die wij aan den Middelaar Gods en der Menschen schuldig zijn. Wat de Heere deed, heeft Hij gedaan als waarachtig God en als waarachtig en rechtvaardig mensch.

Doch dit daargelaten. Sheldon werd door een uitgever van een blad in Amerika uitgenodigd om volgens zijn beginselen een tijd lang de redactie van zijn courant op zich te nemen, waaraan hij ook heeft voldaan. De uitgever of directeur van het Engelsche blad „The Sun" (de Zon) is daardoor op het denkbeeld gekomen om Dr. Parker, den beroemden predikant van London, uit te noodigen gedurende een week zijn blad te redigeeren, om te zien of het groote publiek van een blad gediend was, dat in eenigszins Christelijken geest geschreven wordt. Nu is Dr. Parker voorzitter van de congregationalistische Unie van Engeland en Wales. De proef, die genomen werd, schijnt in zoover geslaagd, dat de hoofdartikelen van de eerste nummers een Christelijken geest ademden, terwijl ook alle mededeelingen omtrent weddingschappen ontbraken. In de plaats van die berichten waren plaatsen uit de Heilige Schrift afgedrukt, die het hazardspel, onder welken vorm dan ook, veroordeelen.

Het komt ons voor, dat het waarnemen van de redactie gedurende eene week niet anders is geweest dan een reclame middel voor „The Sun".

De Congregationalistische kerken in Engeland hebben een zwaar verlies geleden door het afsterven van Dr. Cove, Principal van het Hackney College, waar de aanstaande predikers in de Congregationalistische kerken worden opgeleid. In 1877 maakte hij zich bekend door het schrijven van een werk over „Zoenoffer en Verzoening" (Sacrifice and Atonement).

Hij was op de hoogte van alles wat de heden daagsche schriftcritici ter afbreking vooral van het Oude Testament in het midden brengen, doch hij deelde hunne opvattingen niet, maar bestreed ze veel meer met kracht, vooral in zijn geschrift: „The Battle of the Standpoints" (de strijd der beginselen).

Zulke mannen zijn in de Congregationalistische kerken, waarin de „down grade" beweging zooveel verwoestingen aanricht, te zeldzaam om niet hun verlies diep te gevoelen. Een man, om met energie de voorstanders van de „modern thought" (nieuwe gedachte) te weerstaan, was Dr. Cove helaas niet. Waar is de man die het werk van Spurgeon, nu niet in Baptistischen, maar in Gereformeerden geest voortzet? Aan zulk een man heeft Engeland dringend behoefte. De Congregationalistische en andere Vrije kerken kunnen aan de zuiging van de door den Staat gesteunde Episcopaalsche kerken niet ontkomen, wanneer het fundament, de belijdenis, waarop zij gegrondvest zijn, voortdurend ondergraven wordt. WINCKEL.

Voor Kinderen.

HUISWAARTS.

VIII.

Voor onzen Nikolaas begon nu een tijd vol moeite en zorgen. De groote vraag was allereerst, hoe aan de kost te komen in dit vreemde land.

Dat het geen aanbeveling was een Nederlander te zijn, wist Nikolaas zeer goed. De Portugeezen waren destijds de vrachtschippers van heel Europa, en bezaten groote en rijke nederzettingen in Oost en West. Uit Oost-Indië haalden zij allerlei voortbrengselen, die dan met groote winst in Europa werden verkocht. Doch Portugal was, gelijk we weten, niet lang geleden door den hertog van Alva, ook hier niet onbekend, voor zijn meester, koning Philips van Spanje, veroverd. Zoodoende waren dus wel beschouwd ook de Portugeezen met ons, die Spanje bevochten, in oorlog geraakt. Daarbij kwam echter, dat ons volk langzaam maar zeker de groote mededinger der Portugeezen op de wereldmarkt werd.

Kooplui zijn in zulke gevallen nooit vriendelijk jegens elkaar. Dat hebben later de oorlogen tusschen onze Republiek en Engeland bewezen. De bekende Engelsche dichter John Dryden schreef nu twee eeuwen geleden zijn gedicht over het „wonderjaar" 1667, waarin onze tweede Engelsche oorlog eindigde. In dat gedicht worden wij genoemd „crouching at home and cruel when abroad," d. i. „in eigen land kruipend, daar buiten wreed." En aan 't slot zegt Dryden, sprekend van Engeland en Nederland, vonduit (na den gesloten vrede):

What peace can be, where both to one pretend?
(But they more diligent and we more strong)
Or if at peace, it soon must have and end;
For they would grow too powerful, were it long.
D.

„Hoe kan er vrede zijn, als beiden aanspraak maken op hetzelfde goed, waarbij zij (de Nederlanders) meer vlijt en wij (de Engelschen) meer macht bezitten? Of als er vrede heerscht moet die toch spoedig weer eindigen; want duurde hij lang dan zouden zij te machtig worden".

Duidelijker kan het zeker niet en de uitkomst heeft dan ook geleerd, dat het zoo liep. En de Zuid Afrikaansche oorlog in onze dagen bewijst het weer. Om voordeel, om handelsbelang en goed, staat het eene volk op tegen het andere, en de sterke overheerscht den zwakke, en er kan geen vrede duren. En zoo zal het zijn tot er Een komt die heet Vredevorst, en die eenvoudig den vrede zal *gebieden*. Dan zullen de volkeren „geen oorlog meer leeren."

De Portugeezen dan, hoe rijk en machtig ook, waren geweldig bevreesd, dat wij Nederlanders hun een vlieg zouden afvangen. De weg naar Oost Indië liep toen om de Kaap de Goede Hoop. Doch de Portugeezen hielden dien weg zoo veel mogelijk geheim, en zorgden dat niemand dan zij er de noodige inlichtingen, kaarten en zoo meer over kreeg. Evenzoo wist men 't rechte niet van hun handel op en hun kantoren in Indië. Toen nu de wakkere reiziger Cornelis Houtman zich op dien tijd te Lissabon bevond, beproefde hij achter 't een en ander te komen. Doch de Portugeezen kregen kwaad vermoeden, en zett'en hem gevangen. Hij wist echter zijn vrienden in Nederland te bewegen, hem los te koopen, en eenmaal weer hier, kon hij toch zooveel vertellen, dat al spoedig de eerste Hollandsche schepen voor de vaart op Indië werden uitgerust. Daarover hebben we in den aanvang gesproken, en ge begrijpt nu zeker, hoe groote gevolgen dit kleine begin heeft gehad. Houtman is zoodoende de grondlegger geworden van onze macht in Indië. Vele koloniën, die we daar nu bezitten, zijn, b.v. de Molukken, op de Portugeezen veroverd. Zij bezitten in Oost-Indië thans niet meer dan een deel van het eiland Timor.

Doch is dit alles nu duidelijk, dan begrijpt ge ook, hoe Nikolaas wel zoo wijs was om zich niet als Hollander kenbaar te maken. Gelukkig kende hij genoeg van vreemde talen om voor een Duitscher of een Franschman te kunnen doorgaan. Doch ook zoo was hij nog niet te benijden. Nu eens verdiende hij als geneesheer genoeg om van te leven, dan weer als onderwijzer in 't Latijn, doch soms schoot er niet over, dan zich te verhuren als knecht bij een of ander adellijk heer of ook wel als hulp in een winkel. Ten slotte gelukte het hem, als schrijver op een kantoor geplaatst te worden, dat handel dreef op de Middellandsche Zee en op Fransche havens. Zijn kennis van talen maakte, dat hij hier althans geregeld werk had. Tegelijk had hij gelegenheid, de Portugeesche taal goed te leeren, en hoorde ook over handelszaken allerlei, dat voor een koopman goud waard was. Nikolaas gaf daar echter minder om, wijl zijn hart daar niet bij was.

Hij hield van kennis en wetenschap en studie, evenals van reizen en trekken. Van den lust tot het laatste was hij nu echter vrij wel bekomen. Des te meer kwam de neiging tot het eerste weer boven. En daarmee strookte zijn werk al heel weinig. Later zou blijken waartoe in des Heeren hand dat alles dienen moest. Ge begrijpt nu echter ook, vrienden, dat Nikolaas er hard naar begon te verlangen, Portugal en Portugeezen vaarwel te zeggen, en naar zijn vaderland terug te keeren. Maar hoe dat aan te leggen?

Tusschen Portugal en Nederland was de scheepvaart, om begrijpelijke redenen, toen niet bijster druk. Bovendien ontbrak het Nikolaas geheel aan de middelen, om de zeer dure reis te betalen. Zoo zag hij dan lang vergeefs uit naar een gelegenheid, om zijn plan te volvoeren en naar Holland weer te keeren. Eindelijk deed zich de kans voor. Er lag een schip, dat naar havens op de Fransche noordkust voer, en bestemd was voor Dieppe. Men had iemand noodig die als scheepsschrijver dienst kon doen, en Nikolaas bood zich daarvoor aan. Men werd het eens en, om kort te gaan, na een tamelijk lange reis, landde Nikolaas in de aloude Fransche havenstad aan, waar hem zijn karig loon werd uitbetaald. Gaarne had de kapitein hem ook voor de terugreis op zijn schip gehad, doch onze vriend bedankte om goede redenen daarvoor. Zijn hart trok niet meer naar het zuiden. Noordwaarts wilde hij, en wel zoo spoedig mogelijk.

CORRESPONDENTIE.

K. v. T. te Z. Uw verzoek in orde ontvangen. HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Lollum, W. W. Meijnen, te Winsum. — Biersum R. J. Lamberts, te Onstwedde. — Gouda B. J. A. de Vries, te Fijnaart. — Leerdam, Joh. S. Langen, te Tienhoven. — Geesteren en Gelselaar, D. Pol, cand. te Kampen. — Grijpskerke, J. J. Koopmans, te Heinkenszand.

AANGENOMEN: Nunspeet, A. H. Op 't Holt te Noordwijk a/Zee.

BEDANKT: Oostwold, A. J. Mulder, te Kockengen.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Franeker, L. A. van Langeraad, te Lekkerkerk en Zuidbrock. — Buiksloot, A. Burger, te Dreischor. — Nooden, P. N. Gijsman, cand. — Ouderkerk a d IJsel, H. Visscher, te Delft. — Franeker, W. H. Roobol, te Abbekerk en Lambertshaag. — Beusichem, Th. H. van Papenrecht, te Vierpolders. — Ouddorp, G. Slagmolen, te Herkingen. — Borkulo's, W. D. van Leeuwen Boomkamp Jr., te Zwartewaal. — Den Helder, C. J. A. Bosch, te Noorschermer.

AANGENOMEN: Elburg, Chr. IJnzonides, te Renkum.

BEDANKT: Kage en Abbenes, P. N. Gijsman, cand. te Aalsmeer. — Metslawier, J. Brink Rz., te Dokkum.

Advertentiën.

Door de goedheid onzes Gods werden wij heden verblijd met de voorspoedige geboorte van eene welgeschapen *DOCHTER*.

P. ROT Cz.
Pe. ROT—DE VRIES.

Westzaan, 15 Februari 1901.

De Heere heeft onzen Broeder en Medeopziener,

H. OUENDAG Tzn.,

60 jaar oud, opgeroepen uit ons midden en doen ingaan in het huis des Vaders, waar vele woningen zijn. — Onzen beminden en gewaardeerden Broeder weder te zien „in de vreugde des Heeren", is onze hope en onzen troost.

Ontferme God zich over de weenende gade en dochter; en wone Hij in het midden der Gemeente.

Namens den Kerkeraad der Geref. Kerk,
J. VAN GOOR, *Praeses.*
J. HOLSTEIN Pzn., *Scriba.*
Harlingen, 4 Febr. 1901.

Heden ontsliep zacht en kalm, in den ouderdom van 70 jaar, onze geliefde Echtgenoote, Zuster en Behuwdzuster,

Mej. C. J. DE SWAAFF,
geb. HESS,

in het volle bewustzijn dat zij uit de strijdende in de triumfeerende kerk overging.

Mede namens wederzijdsche familie,
W. N. DE SWAAFF.

's Gravenhage, 11 Februari 1901.
Rembrandtstraat 83.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
WESTERMARKT No. 21
AMSTERDAM.

BREEBAART's ORGELHANDEL,
Damrak 22, Amsterdam.
Vraag Catalogi.

DOGMATIEK-KUYPER.
Voor den meestbiedende te koop, een duidelijk geschreven en nauwkeurig **Dictaat**, bevattende de Introd, de Homine, de Peccato, de Salute, de Sacram, de Decretis, de Deo, de Creatione, de Creaturis. Alles compleet.
Brieven franco, lett. J., Bureau *Heraut.*

WERKEN van Dr. A. KUYPER.

Dagen van Goede Boodschap.

I. In den Kersinacht.
II. De Paaschmorgen (met Goeden Vrijdag).
III. Op den Pinksterdag (met Hemelvaartsdag).
IV. Oud- en Nieuwjaar.

Prijs per deel . . . . . f 1.20 ingenaaid; f 1.75 gebonden.
Per stel van 4 deelen . . » 3.60 » » 5.60 »

Gomer voor den Sabbath. Meditatiën over en voor den Sabbath. Prijs *f 1.90* ingenaaid; *f 2.40* gebonden.

Tractaat van den Sabbath. Historische dogmatische studie 1890. Prijs *f 1.60* ingenaaid; *f 2.10* gebonden.

Het werk van den Heiligen Geest. Drie deelen, ingenaaid *f 7.50*; gebonden in één band *f 8.90*.

Verjaardagalbum, met motto's uit de werken van Dr. A. KUYPER In prachtband *f 1.90*.

De vleeschwording des Woords. Ingenaaid *f 1.90*; gebonden *f 2.40*.

E Voto Dordraceno. Toelichting op den Heidelbergschen Catechismus, 4 deelen met register. Prijs *f 25.—* ingenaaid; *f 29.—* gebonden.

Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid. Deel I. Inleidend deel. — Deel II. Algemeen deel. — Deel III. Bijzonder deel. Prijs compleet: ingenaaid *f 16.75*; gebonden *f 21.25*.

Het Calvinisme. Het Calvinisme en de Historie. — Het Calvinisme en de Religie. — Het Calviniame en de Staatkunde. — Het Calvinisme en de Wetenschap. — Het Calvinisme en de Kunst. — Het Calvinisme en de Toekomst. Prijs ingenaaid *f 2.50*; gebonden *f 3.25*.

Honig uit den Rotssteen. Deel I. *f 1.50* ing.; *f 1.90* geb. Deel II. *f 1.75* ingen.; *f 2.25* geb.

Uit het Woord. Deelen I—VI. Prijs per deel *f 1.75*; ingenaaid *f 2.25* gebonden.

Voor een Distel een Mirt. Geestelijke overdenkingen bij den Heiligen Doop, het doen van belijdenis en het toegaan tot het Heilig Avondmaal. *Volksuitgave.* Prijs ingenaaid *f 0.60*; gebonden *f 0.90*.

In de schaduwe des doods. Meditatiën voor de ziekenkamer. Prijs *f 1.25* ingenaaid; *f 1.75* gebonden.

Als gij in uw huis zit. Meditatiën voor het huiselijk leven. 2e druk. Prijs *f 1.25* ingenaaid; *f 1.75* gebonden.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
BOEKHANDEL
VOORHEEN
HÖVEKER & WORMSER.
Amsterdam.
Pretoria.

Wed. P. VAN EIJK & ZONEN,
(voorheen JOHANNES KRAMER & Co.),
Dam 15—17 en Vijgendam 12.

Koopen en verkoopen **EFFECTEN** en vreemde **COUPONS.** Wisselen Gouden en Zilveren **MUNTEN** en vreemde **BANKNOTEN.** Sluiten **PROLONGATIËN** en **BELEENINGEN.** Nemen gelden à **DEPOSITO** tot dagelijks vast te stellen rentekoers.
Bedragen tot en met **Duizend Gulden** worden op vertoon terugbetaald.

VERSCHENEN:

Gods leidingen in mijne Levensgeschiedenis.

UIT HET HOOGDUITSCH,
VAN
OTTO FUNCKE.
EERSTE en TWEEDE DEEL.
Prijs per deel ingenaaid f 2.25; gebonden f 2.90.
Compleet gebonden in één band f 5.25.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
BOEKHANDEL
VOORHEEN
HÖVEKER & WORMSER.
Amsterdam.
Pretoria.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering
Gevestigd te AMSTERDAM, Keizersgracht 729.
Maatschappelijk Kapitaal: Een Millioen Gulden.

Commissarissen:
Mr. Th. HEEMSKERK, L. J. S. VAN KEMPEN, H. W. VAN MARLE, Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN, J. E. N. Baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE
Directeuren: H. J. VAN VULPEN en H. SERET.

De Maatschappij sluit alle soorten verzekeringen KAPITAAL en LIJFRENTE tot elk bedrag.

Eerstdaags verschijnt bij
A. J. H. FLÖRKE, te Hilversum:
De 4e druk van het
VRAGENBOEKJE OP DE KIESWET,
DOOR
R. C. VERWEIJCK.
Geheel omgewerkt, volgens de in 1900 aangenomen wijzigingen op de Kieswet.
Prijs f 0.25; fr. per post f 0.30.
10 Exempl. f 2.50; 25 Exempl. f 5.25.

Bij JAN HAAN te *Groningen* verscheen:
Jezus' Levenswoorden,
aan het kruishout gesproken.
Zeven leerredenen over de Kruiswoorden,
DOOR
D. FELIX,
V. D. M. te Roden.
Prijs 60 cent.

PAULUS en FILIPPI.
TWINTIG LEERREDENEN
uit de wordingsgeschiedenis van, en uit den Zendbrief aan de gemeente van Filippi,
VAN
P. A. E. SILLEVIS SMITT,
Bedienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk te Rotterdam.
Prijs f 2.70; gebonden f 3.50.

De schrijver zegt in de voorrede, dat zijn doel tweeledig is.

„Om diegenen die verhinderd zijn des Zondags op te gaan, lectuur te verschaffen en om vacanten kerken een bundel predikatiën aan te bieden, die zich bij uitnemendheid leenen ter voorlezing aan de gemeente."

Deze bundel, 27 vel groot, is ook verkrijgbaar in **wekelijksche afleveringen** van 1 vel dikte, à 10 Cent per aflevering.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
BOEKHANDEL
VOORHEEN
HÖVEKER & WORMSER
Amsterdam.
Pretoria.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:
Door den heer E. Noteboom te Schoonhoven uit Berg-Ambacht *f 22*; uit Groot-Ammers *f 3*, uit Lekkerkerk *f 2*; uit Nieuwpoort *f 6*; uit Polsbroek *f 10.75*; uit Schoonhoven *f 55.10*; uit Stolwijk *f 2.50*; uit Willige Langerak *f 25.50*; uit Vlist *f 3.50*; uit Zevender *f 0.50*; samen *f 130.85*; door den heer A. B. Visser te Hoogeveen *f 74.50*; van S. O. te R. *f 1*; van mej. wed. D. Lam te Nieuwveen *f 2.50*; van het Loc. Comité te Amsterdam *f 114*.

Aan Collecten: (voor de Theol. faculteit:)
Van de Geref. kerk te Drachten (halve coll.) *f 4.92½*; van idem te Opeinde-Nijega *f 1.44½* en *1.87½*; van idem te Drogeham A *f 2.62½*; van idem te Rottevalle *f 1.78½*; van idem te Ureterp *f 1.64½*; van idem te Surhuisterveen *f 3.15½*; van idem te Boornbergum *f 1*, van idem te Oudega *f 1.77½*; van idem te Puttershoek *f 3.40*; van idem te Bolsward A. *f 6.76*; van idem te Bolsward B *f 6.35*; van idem te Makkum *f 17.10*; van idem te Oosterend *f 7.06*; van idem te Schraard *f 4.18*; van idem te Pingjum *f 1.60*; van idem te Wommels *f 5.64*; van idem te Wons *f 8.35½*; van idem te Witmarsum *f 4.22*; van idem te Cubaard *f 5.62*; van idem te Piaam *f 3.55*; van idem te Gaast *f 7.25*; van idem te Exmorra *f 2.52*; van idem te Breda *f 3.50*; van idem te Berg-Ambacht (halve coll.) *f 1.65*; van idem te 's Gravezande *f 6.08½*.

Aan Schenkingen:
Door den heer C. Steenhof te Driebergen uit het busje der Ger. Jongel. vereen. „Timotheus" *f 2.75*; door den heer A. van der Schoor Az. te Rotterdam *f 18.90*.

Voor de Medische Faculteit:
Door de heer E. Noteboom te Schoonhoven *f 2.50*; van den heer D. te S. *f 5*.

Voor het Hospitium:
Van D. te S. *f 5*.

Voor het Studiefonds:
Van D. te S. *f 5*.

S. J. SEKFAT,
Hilversum. *Penningmeester.*

Boek- en Courantdrukkerij:
DE ROEVER KRÖNER & BAKELS,
Amsterdam.